

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ШевельА.О.
“ _____ ” _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Спеціальність: *201 Агронія*
205 Лісове господарство
201 Агронія (з/о)
205 Лісове господарство (з/о)

Факультет: *Агротехнологій та природокористування*

2019-2020 навчальний рік

Робоча програма з «Філософії науки» для студентів спеціальностей 201
Агрономія, 205 Лісове господарство.

Розробник:

доцент кафедри філософії, к.філ.н., доцент _____ (Корнієнко О.М.)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії та соціології.
Протокол від “ ” 2019 року №

**Завідувач кафедри
Філософії**

(ШевельА.О.)

Погоджено:

Декан факультету _____ (Коваленко І.М.)

Декан факультету _____ (Радчук О.В.)

Методист навчального відділу _____ (_____)

Зареєстровано в електронній базі: дата: _____ 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань: 20 Аграрні науки та продовольство	<i>За вибором</i>	
	Спеціальність: 201 Агрономія 205 Лісове господарство		
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів: 2		2019-2020 й	2019-2020-й
		Курс	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 105		Семестр	
	2-й	1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь магістр	14 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		61 год.	93 год.
		Вид контролю	
		екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 41,9/58,1 (44/61)

для заочної форми навчання – 11,4/88,6 (12/93)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія науки» є: формування у студентів загальних уявлень про історію розвитку конкретної галузі науки і філософії наукового пізнання взагалі, про методологію наукової творчості, про основні положення, що характеризують дослідницьку роботу як кваліфікований науковий пошук у тій чи іншій галузі науки.

Завданнями вивчення дисципліни «Філософія науки» є: надати студентам вихідні знання з організації дослідницької роботи, у використанні загальних методів наукового пізнання і застосування формально-логічних законів і філософських принципів при обробці, осмисленні та узагальненні результатів наукових досліджень.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: основні теоретичні положення, важливі вузлові проблеми усіх тем курсу, основні поняття та категорії дисципліни, розуміти розвиток наукових знань як результат творчого пошуку вченого, а науку – як один з найважливіших інститутів людського суспільства, добре орієнтуватись у найважливіших проблемах наукового пізнання.

вміти: синтезувати набуті знання із фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття, застосовувати набуті знання в науковій діяльності, застосовувати практичні навички аналізу того чи іншого методу наукового пошуку.

3. Програма навчальної дисципліни

Затверджена Вченою радою Сумського НАУ (Протокол №11 від 27.02.2017)

Змістовий модуль 1. Особливості філософії науки.

Філософія науки як галузь філософського знання. Предметна сфера філософії науки. Феномен науки у структурі філософії науки. Історичні типи світогляду. Співвідношення філософії і науки, спільні і відмінні риси філософії і науки. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки. Феномен науки у структурі філософії науки. Епістемологія. Методологія науки. Соціологія науки Специфіка філософських проблем науки.

Феномен науки. Основні форми буття науки. Генезис наукового знання, класична, некласична, постнекласична наука. Наука як специфічний тип знання, атрибутивні характеристики наукового знання. Наука як пізнавальна діяльність. Наука як соціальний інститут. Системний характер науки. Основні функції науки.

Структура і методи наукового пізнання. Рівні наукового знання. Структура емпіричного знання. Методи емпіричного дослідження: наукове спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Співвідношення емпірії й теорії. Методи теоретичного пізнання: ідеалізація, формалізація, математичне моделювання. Структура наукової теорії. Метатеоретичний рівень наукового

знання. Наукова картина світу, ідеали і норми наукового дослідження і філософські основи науки.

Змістовий модуль 2. Теорія і практика науки як суспільного інституту.

Етика науки. Наука і мораль. Етика і деонтологія, професійний кодекс честі вченого. Основні теми етичного обговорення науково-технічної діяльності (цілі науки, засоби наукової діяльності. наслідки наукової діяльності. сенс наукової діяльності). Наукове пізнання: свобода і контроль. Етичні питання спеціальних наук. Вплив науки на постановку нових етичних проблем. Науково-технічний прогрес і його моральні проблеми.

Філософські проблеми біології. Специфіка філософсько-методологічних проблем біології. Редукціонізм віталізм в історії біології. Сутність живого. Наукові концепції походження життя. Ідея розвитку в біології (трансформізм, сальтаціонізм, еволюціонізм). Глобальні проблеми людства і роль біології у їх вирішенні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Особливості філософії науки.												
Змістовий модуль 1 Вступ до філософії науки												
Тема 1. Філософія науки як галузь філософського знання	22	4	6			12		2				18
Тема 2. Феномен науки. Основні форми буття науки.	20	2	6			12		2				20
Тема 3. Структура і методи наукового пізнання	20	2	6			12		2	2			19

Разом за змістовим модулем 1	62	8	18			36		4	4			57
Модуль 2. Теорія і практика науки як суспільного інституту.												
Змістовий модуль 2. Історія розвитку науки												
Тема 1. Етика науки.	20	2	6			12			2			18
Тема 2. Філософські проблеми біології	23	4	6			13		2				18
Разом за змістовим модулем 2	43	6	12			25		2	2			36
Усього годин	105	14	30			61	105	6	6			93

5. Теми лекцій (денне форма навчання)

№ з/п	Назва теми та план	Кількість годин
1.	Тема 1. Філософія науки як галузь філософського знання 1. Філософія науки як особлива філософська дисципліна. 2. Специфіка філософських проблем науки. 3. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки.	2
2.	Тема 2. Особливості класичної, некласичної і постнекласичної науки в її історичному становленні 1. Класична наука, її характеристика. 2. Некласична наука, її особливості. 3. Постнекласична наука, її основні риси.	2
3.	Тема 3. Феномен науки. Основні форми буття науки. 1. Особливості наукового знання. 2. Наука як діяльність. 3. Наука як соціальний інститут. 4. Функції науки..	2
4.	Тема 4. Структура і методи наукового пізнання. 1. Емпіричний і теоретичний рівні, критерії розрізнення. 2. Емпіричний рівень, його форми і методи. 3. Теоретичний рівень, його форми і методи. 4. Основи наукового знання (ідеали і норми дослідження, наукова картина світу, філософські основи)	2

5.	Тема 5. Етика науки 1. Етичні норм і цінності науки. 2. Основні теми етичного обговорення науково-технічної діяльності 3. Наукове пізнання: свобода і контроль	2
6.	Тема 6. Роль біології у формуванні сучасної наукової картини світу 1. Специфіка філософсько-методологічних проблем біології. 2. Редукціонізм віталізм в історії біології. 3. Ідея розвитку в біології (трансформізм, сальтаціонізм, еволюціонізм).	2
7.	Тема 7. Теорії походження і розвитку життя. 1. Сутність живого. 2. Абіогенетичні концепції походження життя. 3. Біогенетичні концепції походження життя.	2
Разом		14

5. Теми лекцій (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми та план	Кількість годин
1	Тема 1. Філософія науки як галузь філософського знання. 1. Філософія науки як особлива філософська дисципліна. 2. Специфіка філософських проблем науки. 3. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки.	2
2	Тема 2. Структура і методи наукового пізнання 1. Емпіричний і теоретичний рівні, критерії розрізнення. 2. Емпіричний рівень, його форми і методи. 3. Теоретичний рівень, його форми і методи. 4. Основи наукового знання (ідеали і норми дослідження,	2
3	Тема 3. Філософські проблеми біології 1. Специфіка філософсько-методологічних проблем біології. 2. Редукціонізм віталізм в історії біології. 3. Наукові концепції походження життя.	2
Разом		6

6. Теми семінарських занять (денне форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Філософія науки як галузь філософського знання	2
2	Тема 2. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки	2
3	Тема 3. Феномен науки у структурі філософії науки.	2
4	Тема 4. Генезис наукового знання, класична, некласична, постнекласична наука.	2
5	Тема 5. Наука як специфічний тип знання.	2
6	Тема 6. Наука як соціальний інститут.	2
7	Тема 7. Форма і методи емпіричного дослідження.	2
8	Тема 8. Теоретичний і метатеоретичний рівні науки.	2
9	Тема 9. Метатеоретичний рівень наукового знання.	
10	Тема 10. Етичні проблеми науки.	2
11	Тема 11. Етичні питання спеціальних наук.	2
12	Тема 12. Науково-технічний прогрес і його моральні проблеми.	2
13	Тема 13. Особливості сучасної наукової картини світу та місце в ній біології.	2
14	Тема 14. . Ідея розвитку в біології.	2
15	Тема 15. Теорії походження і розвитку життя.	2
Разом		30

6. Теми семінарських занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Феномен науки. Основні форми буття науки	2
2	Тема 2. Структура і методи наукового пізнання	2
3	Тема 3. Етика науки	2
Разом		6

7. Самостійна робота (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми і питання	Кількість годин
1	Тема 1. Філософія науки як галузь філософського знання. Предметна сфера філософії науки. Феномен науки у структурі філософії науки. Історичні типи світогляду. Співвідношення філософії і науки, спільні і відмінні риси філософії і науки. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки.	12

	науки. Феномен науки у структурі філософії науки. Епістемологія. Методологія науки. Соціологія науки Специфіка філософських проблем науки.	
2	Тема 2. Феномен науки. Основні форми буття науки. Генезис наукового знання, класична, некласична, постнекласична наука. Наука як специфічний тип знання, атрибутивні характеристики наукового знання. Наука як пізнавальна діяльність. Наука як соціальний інститут. Системний характер науки. Основні функції науки.	12
3	Тема 3. Структура і методи наукового пізнання. Рівні наукового знання. Структура емпіричного знання. Методи емпіричного дослідження: наукове спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Співвідношення емпірії й теорії. Методи теоретичного пізнання: ідеалізація, формалізація, математичне моделювання. Структура наукової теорії. Метатеоретичний рівень наукового знання. Наукова картина світу, ідеали і норми наукового дослідження і філософські основи науки.	12
4	Тема 4. Етика науки. Наука і мораль. Етика і деонтологія, професійний кодекс честі вченого. Основні теми етичного обговорення науково- технічної діяльності (цілі науки, засоби наукової діяльності. наслідки наукової діяльності. сенс наукової діяльності). Наукове пізнання: свобода і контроль. Етичні питання спеціальних наук. Вплив науки на постановку нових етичних проблем. Науково-технічний прогрес і його моральні проблеми.	12
5	Тема 5. Філософські проблеми біології. Специфіка філософсько-методологічних проблем біології. Редукціонізм віталізм в історії біології. Сутність живого. Наукові концепції походження життя. Ідея розвитку в біології (трансформізм, сальтаціонізм, еволюціонізм). Глобальні проблеми людства і роль біології у їх вирішенні.	13
Разом		61

7. Самостійна робота (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми і питання	Кількість годин
1	Тема 1. Філософія науки як галузь філософського знання.	18

	Предметна сфера філософії науки. Феномен науки у структурі філософії науки. Історичні типи світогляду. Співвідношення філософії і науки, спільні і відмінні риси філософії і науки. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки. Феномен науки у структурі філософії науки. Епістемологія. Методологія науки. Соціологія науки. Специфіка філософських проблем науки.	
2	Тема 2. Феномен науки. Основні форми буття науки. Генезис наукового знання, класична, некласична, постнекласична наука. Наука як специфічний тип знання, атрибутивні характеристики наукового знання. Наука як пізнавальна діяльність. Наука як соціальний інститут. Системний характер науки. Основні функції науки.	20
3	Тема 3. Структура і методи наукового пізнання. Рівні наукового знання. Структура емпіричного знання. Методи емпіричного дослідження: наукове спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Співвідношення емпірії й теорії. Методи теоретичного пізнання: ідеалізація, формалізація, математичне моделювання. Структура наукової теорії. Метатеоретичний рівень наукового знання. Наукова картина світу, ідеали і норми наукового дослідження і філософські основи науки.	19
4	Тема 4. Етика науки. Наука і мораль. Етика і деонтологія, професійний кодекс честі вченого. Основні теми етичного обговорення науково-технічної діяльності (цілі науки, засоби наукової діяльності. наслідки наукової діяльності. сенс наукової діяльності). Наукове пізнання: свобода і контроль. Етичні питання спеціальних наук. Вплив науки на постановку нових етичних проблем. Науково-технічний прогрес і його моральні проблеми.	18
5	Тема 5. Філософські проблеми біології. Специфіка філософсько-методологічних проблем біології. Редукціонізм віталізм в історії біології. Сутність живого. Наукові концепції походження життя. Ідея розвитку в біології (трансформізм, сальтаціонізм, еволюціонізм). Глобальні проблеми людства і роль біології у їх вирішенні.	18
Разом		93

8. Індивідуальні завдання

1. Підготовка рефератів:

1. Місце і роль гносеології та епістемології у філософії науки
2. Наука як предмет філософської рефлексії.
3. Різноманітність форм знання. Наукове та поза наукове знання.
4. Філософські принципи і методологічні принципи фундаментальних наук
5. Місце і роль філософії в системі культури: історія і сучасність
6. Сутність філософських концепцій XIX-XX століть у світлі сцієнтизму і антисцієнтизму
7. Поняття науки. Проблема історичного віку науки
8. Структура наукового пізнання.
9. Класичний, некласичний етапи розвитку науки.
10. Наука як спеціалізована форма пізнання
11. Наукове і ненаукове знання в історичному аспекті
12. Особливості науки як соціального інституту
13. Наука і науково-технічний прогрес
14. Поняття наукової раціональності і «здоровий глузд»
15. Місце і роль емпіричного знання у сучасній біології
16. Абстрагування й абстракція у структурі біологічної науки
17. Теоретичні методи пізнання в сучасній біології
18. Теоретичні методи пізнання в інженерній діяльності
19. Проблема походження науки у філософії Просвітництва (XVIII ст.)
20. Особливості античної науки: натурфілософія, архе, космологія, космогонія, походження життя
21. Аристотель як систематизатор сучасного йому наукового знання: логіка, фізика, теологія
22. Емпірична наука Нового часу у філософії Ф. Бекона, Р. Декарта та Т. Гоббса
23. Наукові відкриття на початку XIX століття і особливості позитивізму
О. Конта і Г. Спенсера
24. Перебіг наукових відкриттів на перетині XIX-XX століть
25. Фундаментальні і світоглядні зміни в біологічній науці XIX ст.
26. Теоретико-методологічні аспекти концепції розвитку науки Томаса Куна
27. Наукова діяльність як особлива професія
28. Історія появи і розвитку наукових організацій і наукових видань
29. Типи комунікації в науці
30. Наукова діяльність і її економічно-бізнесові аспекти
31. Моральний вибір і моральна відповідальність ученого
32. Ціннісні і моральні установки «великої науки»
33. Вчення Дарвіна та розвиток ідеї еволюціонізму.

34. Недарвінівські концепції еволюції.

35. Науково-технічний прогрес: етика, екологія, глобалізація

9. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. **Вербальні:** розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

2.1. *Аналітичний.*

2.2. *Методи синтезу.*

2.3. *Індуктивний метод.*

2.4. *Дедуктивний метод.*

2.5. *Пояснювально-демонстративний.*

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

3.1. *Проблемний* (проблемно-інформаційний)

3.2. *Частково-пошуковий (евристичний)*

3.3. *Дослідницький*

4. **Активні методи навчання** - мозкова атака, диспути, використання проблемних ситуацій, самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. **Інтерактивні технології навчання** - метод аналізу конкретних ситуацій.

10. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на практичних, лабораторних та семінарських заняттях;
- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
- результати виконання та захисту лабораторних робіт;
- експрес-контроль під час аудиторних занять;
- виконання аналітично-розрахункових завдань;
- написання рефератів, есе, звітів;
- результати тестування;
- письмові завдання при проведенні контрольних робіт;
- виробничі ситуації, кейси тощо.

11.Розподіл балів, які отримують студенти денної форми навчання

Поточне тестування та самостійна робота						СРС	Разом за модулі та СРС	Атестація	Підсумковий тест. екзамен	Сума
З.М. 1 – 20 б			З.М. 2 – 20 б							
T1	T2	T3	T.4	T.5	T. 6	15	55 (40+15)	15	30	100
7	7	6	7	7	6					

11. Розподіл балів, які отримують студенти заочної форми навчання

Поточне тестування та самостійна робота						СРС	Разом за модулі та СРС	Атестація	Підсумковий тест. екзамен	Сума
З.М. 1 – 20 б			З.М. 2 – 20 б							
T1	T2	T3	T.4	T.5	T. 6	30	70 (40+30)		30	100
7	7	6	7	7	6					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням

			дисципліни
--	--	--	------------

12. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс до вивчення дисципліни «Філософія науки» для студентів спеціальності Агрономія, Лісове господарство (електронний варіант).

13. Рекомендована література

1. Філософія науки як галузь філософського знання.

Базова

1. Агацци Э. Моральное измерение науки и техники. – М., 1998.
2. Бердяев Н.Н. Философия свободы. Смысл творчества. – М., 1989.
3. Башляр Г. Новый рационализм. – М, 1987.
4. Вандишев В.М. Філософія: екскурс в історію вчень і понять. – Київ, 2006.
5. Гуссерль Э. Философия как строгая наука. – Новочеркасск, 1994.
6. Зеленов Л.А., Владимиров А.А., Щуров В.А. История и философия науки. – М., 2008.
7. Ивин А.А. Современная философия науки. – М., 2005.
8. Илларионов С.В. Теория познания и философия науки. – М., 2007.
9. История и философия науки / Под ред. А.С. Мамзина. – СПб., 2008.
10. История и философия науки: Введение в специальность / Под ред. А. Урсула. – М., 2005.

Допоміжна

1. История и философия науки (Философия науки) / Под ред. Ю. Крянева, Л. Моториной. – М., 2007.
2. Карамова О.В. Философия, методология и история экономической науки. – М., 2007.
3. Котенко В.П. История и философия классической науки. – М., 2005.
4. Кохановский В.П. Основы философии науки: Учебное пособие для аспирантов. – Ростов-на-Дону, 2006.
5. Кохановский В.П. Философия науки в вопросах и ответах. – Ростов-на-Дону, 2007.
6. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая. 2-е изд. – М., 2006.
7. Липкин А.И. Философия науки. – М., 2007.
8. Найдыш В.М. Концепции современного естествознания / Изд. 2-е, перераб. и доп. – М., 2004.
9. Никитич Л.А. История и философия науки. – М., 2008.

10. Никифоров А. Философия науки. История и теория. – М., 2006.
11. Поппер К.Р. Знание и психофизическая проблема. – М., 2008.
12. Порус Я.П. Эпистемология: некоторые тенденции // Вопросы философии. – 1997. – №2.
13. Реале Дж., Антисери Ц. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1997. Ч. 2.
14. Розин В.М. Методология: Становление и современное состояние. – М., 2006.
15. Швырев В.С. Теоретическое и эмпирическое в научном познании. – М., 1978.

2. Феномен науки. Основні форми буття науки

Базова

1. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетарное явление. – М., 1978.
2. Гайденко П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.). – М., 1987.
3. Дискурсы эзотерики (философский анализ) / Отв. ред. Л.В. Фесенкова. – М., 2001.
4. Ильин В.В. Критерии научности знания. – М., 1989.
5. Карпинская Р. С., Лисеев И. К., Огурцов А. П. Философия природы: коэволюционная стратегия. – М., 1995.
6. Касавин И.Т., Сокулер ЗА. Рациональность в познании и практике. – М., 1996.
7. Кезин А. В Научность: эталоны, идеалы, критерии. – М., 1985,
8. Косарева А.М. Предмет науки. – М., 1977.
9. Лебедев С.А. Философия науки: словарь основных терминов. – М., 2006.
10. Лекторский ВА. Субъект, объект, познание. – М., 1980.

Допоміжна

1. Наука в культуре. – М., 1998.
2. Ненашев М.И. Введение в логику. – М., 2004.
3. Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук / Под ред. В.В. Миронова. – М., 2006.
4. Социальная динамика современной науки / Под ред. В.Ж. Келле. – М., 1995.
5. Социокультурный контекст науки. – М., 1998.
6. Степин В.С. Теоретическое знание. Структура, историческая эволюция. – М., 2000.
7. Степин В.С. Философия науки. Общие проблемы. – М., 2006.
8. Степин В. С. Философская антропология и философия науки. – М., 1992.
9. Степин В.С., Горохов В.Т., Розов М.А. Философия науки и техники. – М., 1996.

10. Филатов В.П. Научное познание и мир человека. – М., 1989.
11. Философия: проблемный курс: Учебник / Под ред. С.А. Лебедева. – М., 2002.

3. Структура і методи наукового пізнання

Базова

1. Баженов Л.Б. Строение и функции естественнонаучной теории. – М., 1978.
2. Вандишев В.М. Філософія: екскурс в історію вчень і понять. – Київ, 2006.
3. Идеалы и нормы научного исследования. – Минск, 1981.
4. Карнап Р. Философские основания физики. Введение в философию науки. – М., 1971,
5. Концепции современного естествознания / Под ред. С.А. Лебедева. – М., 2007.
6. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1985.
7. Лебедев С.Л. Индукция как метод научного познания. – М., 1980.
8. Лебедев С.А. Современная философия науки. – М., 2007.
9. Манчур Е.Л. Проблемы социокультурной детерминации научного знания. – М., 1987.
10. Меркулов И.П. Метод гипотез в истории научного познания. – М., 1984.

Допоміжна

1. Никитин Е.П. Открытие и обоснование. – М., 1988.
2. Полани М. Личностное знание. – М., 1985.
3. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
4. Современная философия науки: Хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. – М., 1991.
5. Степин В.С. Основания науки и их социокультурная размерность // Наука в культуре. – М., 1998.
6. Степин В.С. Теоретическое знание. – М., 2000.
7. Структура и развитие науки. – М., 1978,
8. Тулмин Ст. Человеческое понимание. – М., 1984,
9. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М., 1990.
10. Философия естественных наук / Под ред. С.А. Лебедева. – М., 2006.
11. Философия математики и технических наук / Под ред. С.А. Лебедева. – М., 2006.

4. Етика науки

Базова

1. Авдулов А.Н., Кулькин А.М. Власть, наука, общество. Система государственной поддержки научно-технической деятельности: опыт США. – М., 1994.
2. Биоэтика: принципы, правила, проблемы / Под ред. Б.Г. Юдина. – М., 1998.

3. Коммуникация в современной науке / Сб. перев. с англ. под ред. Э.М. Мирского и В.Н. Садовского. – М., 1976.
4. Любутин К.Н. Человек в философском измерении (из истории проблемы). – Свердловск, 1991.
5. Найдыш В.М. Концепции современного естествознания / Изд. 2-е, перераб. и доп. – М., 2004.
6. Наука России на пороге XXI века: проблемы организации и управления / Под общ. ред. С.А. Лебедева. М., 2000.
7. Научная деятельность: структура и институты / Сб. перев. с англ. и нем. под ред. Э.М. Мирского и Б.Г. Юдина. – М., 1980.

Допоміжна

1. Пельц Д., Эндриус Ф. Ученые в организациях / Пер. с англ. – М., 1973.
2. Перминов В.Я. Проблема причинности в философии и естествознании. – М., 1979.
3. Поппер К.Р. Знание и психофизическая проблема. – М., 2008.
4. Проблемы деятельности ученого и научных коллективов: Международный ежегодник. – СПб., 1969–2002. – Вып. 1–13.
5. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
6. Сен-Марк Ф. Социализация природы. – М., 1977.
7. Современная западная социология науки. Критический анализ / Отв. ред. В.Ж. Келле, Е.З. Мирская, А.А. Игнатъев. – М., 1988.
8. Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук / Под ред. В.В. Миронова. – М., 2006.
9. Социальная динамика современной науки / Отв. ред. В.Ж. Келле. – М., 1995.
10. Философия естественных наук / под ред. С.А. Лебедева. – М., 2006.
11. Философия науки: наука как деятельность / Под ред. С.А. Лебедева. – М., 2007.
12. Философия современного естествознания: Учебное пособие для вузов. – М., 2004.
13. Фролов И.Т., Юдин Б.Г. Этика науки. Проблемы и дискуссии. – М., 1986.

5. Філософські проблеми біології

Базова

1. Азимов А. Краткая история биологии. – М., 2002.
2. Аристотель. О частях животных. – М., 1937.
3. Балтика Н.М., Курамшина Н.Г., Гилязетдинов Ш.Я. Элементарная единица живого и философские аспекты биологии: Учебное пособие по биологии. Башкирский институт повышения квалификации работников образования. – Уфа, 1994.

4. Берг Р.Л. Из воспоминаний генетика // Вопросы философии. – 1993. – №7. – С.93-124.
5. Берг Л. С. Номогенез, или эволюция на основе закономерностей. – Л., 1977.
6. Биология в системе наук о человеке. – М., 1986.
7. Борзенков В.Р. Философские основания эволюции. – М., 1987.
8. Брызгалина Е.В. История биологии как смена парадигмального знания. – МГУ, 1998.
9. Вандишев В.М. Філософія: екскурс в історію вчень і понять. – Київ, 2006.
10. Волкова Э. В., Филюков А.М. Философские вопросы теории вида. – Минск, 1966.

Допоміжна

1. Голубовский М.Д. Геном человека и соблазны детерминизма // Знамя. – 2001. – №1. – С. 199-204.
2. Иорданский Н.Н. Эволюция жизни. – М., 2001.
3. История биологии с древнейших времен до начала XX века / Под. ред. Микулинского С.Р., – М., 1972.
4. История биологии с древнейших времен до наших дней. – В 2-х т. – М., 1972-1975.
5. Ичас М. О природе живого: механизмы и смысл. – М., 1994.
6. Марков А. Рождение сложности. Эволюционная биология сегодня: неожиданные открытия и новые вопросы. – М., 2010.
7. Меллер Г.Д. Общие работы по генетике / Пер. с англ. Под общей ред. акад. Вавилова Н.И. – М.-Л., 1937.
8. Методология биологии: новые идеи (синергетика, семиотика, коэволюция) / Отв. ред. О.Е. Баксанский. – М., 2001.
9. Морган Т.Г. Избранные работы по генетике / Пер. с англ. Под общей редакцией и с вводной статьей акад. Вавилова Н.И. – М.-Л., 1937.
10. Назаров В.И. Эволюция не по Дарвину: смена эволюционной модели. – М., 2005.
11. Ратнер В.А. Генетика, молекулярная кибернетика: Личности и проблемы. – Новосибирск, 2002.
12. Руттен М. Г. Происхождение жизни (естественным путем) / Пер. с англ. – М., 1973.
13. Рьюз М. Философия биологии. – М., 1977.
14. Сен-Марк Ф. Социализация природы. – М., 1977.
15. Симионеску К., Денеш Ф. Происхождение жизни. Химические теории. – М., 1986.
16. Сломський В.С. Біоетика / Відп. ред. проф. В.М. Вандишев. – Суми, 2009.

17. Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук / Под ред. В.В. Миронова. – М., 2006.
 18. Сойфер В.Н. Власть и наука. История разгрома генетики в СССР. – М., 1993.
 19. Сойфер В.Н. Международный проект «Геном человека» // Экология и жизнь. – 1999. – №4. – С.44-52.
 20. Стволинская Н.С. Истоки и перспективы международной программы «Геном человека» // Биология в школе. – 2002. – №2. – С.12-17.
 21. Стегний В.Н. Архитектоника генома, системные мутации и эволюция. – Новосибирск, 1993.
 22. Стил Э., Линдли Р., Бландэн Р. Что, если Ламарк прав? Иммуногенетика и эволюция. – М., 2002.
 23. Суворова О.С. Философские проблемы биологии // Философия науки. Методология и история конкретных наук: Учебное пособие. – М., 2007.
 24. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
 25. Философия биологии: вчера, сегодня, завтра. – М., 1996.
- Юсуфов А.Г. Магомедова М.А. История и методология биологии. – М, 2003.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://www.pidruchniki.com/filosofiya/>
2. <http://www.grandars.ru> ›
3. http://www.dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/
4. <http://www.tureligious.com.ua/>